

IQTISODIY TADQIQOTLAR
ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ,
ECONOMIC RESEARCH

ILMIY JURNALI

1
2021

**TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT
UNIVERSITETI**

“IQTISODIYOT” FAKULTETI

**IQTISODIY TADQIQOTLAR
(ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ,
“ECONOMIC RESEARCH)**

ILMIY JURNALI

1

2021

Toshkent

**1
2021**

**Elektron ilmiy jurnal
Научный журнал
Scientific magazine**

**IQTISODIY TADQIQOTLAR ILMIY
JURNALI**

MUASSIS

Toshkent davlat iqtisodiyot
universiteti

Tahrir kengashi raisi:

Abduraxmonov Qalandar Xodjayevich – i.f.d., prof.,
akademik

Tahrir kengashi:

Eshov Mansur Po'latovich- i.f.d., professor
Abduraxmonova Gulnora Qalandarovna – i.f.d., professor
Xudoyqulov Sadriddin Karimovich – i.f.d., professor
Begalov Baxodir Abdusalovich– i.f.d., professor
Bekmurodov Adxam Sharipovich- i.f.d., professor
Vaxabov Abduraxim Vasikovich- i.f.d., professor
Maxmudov Nosir Maxmudovich- i.f.d., professor
Salimov Baxtiyor Tadjiyevich- i.f.d., professor
Mustafaqulov Sherzod Igamberdiyevich- i.f.d., professor
Jumayev Nodir Xosiyatovich- i.f.d., professor
G'ofurov Ubaydullo Vaxabovich- i.f.d., professor
Xolmo'minov Shayzaq Raxmatovich- i.f.d., professor
Amirov Lochinbek Fayzullayevich – i.f.n., PhD
Xatamov Ibodullo Sadullayevich – i.f.n., dosent
Asqarova Mavluda Turopovna– i.f.n., dosent
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich– i.f.n., dosent
G'ayibnazarov Sanjar Baxodirovich – i.f.n., dosent
Kamalova Malika Nizamovna– i.f.n., dosent
Mamaraximov Begzod Erkinovich- i.f.n., dosent

Tahrir hay'ati:

Begzod O'rinov– (AQSh)
Uktam Burxanov – (Chexiya)
Bozorboy Berkinov – i.f.d. (O'zbekiston)
Mark Rozenbaum (AQSh)
Wolfgang Lukas (Germaniya)
N.V.Morozov (Rossiya)
Viktoriya Vdovichenko (Ukraina)
Gulyabmir Raxmani (Afg'oniston)
Axmed Muxamed Aziz Ismail (Misr)
Kaukab Azim (Saudiya Arabistoni)
Sherqul Shodmonov (Toshkent)
Rauf Salaxodjayev (Toshkent)
Axmedjon Mamatov (Toshkent)
Ju Jengron (Xitoy)
Jou Chingjiye (Xitoy)

© ISSN 2181-4457

**IQTISODIY TADQIQOTLAR ILMIY
JURNALI**

**1
2021**

**Elektron ilmiy jurnal
Научный журнал
Scientific magazine**

Bosh muharrir:

Eshov M.P.- i.f.d., prof.

Adabiy muharrir

Xajiyev B.D.- i.f.n., dots.

Bosh muharrir o'rinbosari

Amirov L.F. - PhD

Musahhih:

Jurnal sahifalarida chop etilgan materiallardan foydalanilganda "Iqtisodiy tadqiqotlar" ilmiy jurnalidan olindi deb ko'rsatilishi shart. Tahririyat taqdim etilgan maqolalarni taqriz qilish va qaytarish majburiyatini olmagan. Maqolada keltirilgan dalillar va ma'lumotlar uchun muallif javobgar.

Veb-sayt manzili: <https://economicresearch.tsue.uz>

E-mail: economicresearchjournal@gmail.com

MUNDARIJA

IQTISODIYOT, INNOVASIYA VA TADBIRKORLIK NAZARIYA VA AMALIYOT		
Xajiyev B.D.	Milliy iqtisodiyotda daromadlar taqsimoti adolatliligini ta'minlashning konseptual asoslari	5
Mamatov A.A. Erkayev A.N.	O'zbekiston iqtisodiyotini transformasiyalashuvi jarayonida investision mexanizmning roli	13
BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISH: MAKROIQTISODIY YONDOSHUV		
Maxmudov N.	Innovatsion faoliyatning asosi – intellektual salohiyat	24
Amirov L.F.	O'zbekistonda qishloq xo'jaligi sohasini rivojlantirish muammolari	33
INSON RESURLARINI BOSHQARISH, IJTIMOIIY SIYOSAT VA BANDLIK		
Goyipnazarov S.B., Saidov N.R., Yuldoshev S.	Human capital and methodological aspect of calculating it: a global approach	45
Irmatova A.B., Isamuxamedov B.B.	O'zbekistonda kambag'allik holatining tahlili	57
Qosimov A.A.	Mehnat bozorining rivojlantirish va aholi bandligini ta'minlash yo'llari	72
TARMOQLAR IQTISODIYOTI VA REAL SEKTORNI KOMPLEKS RIVOJLANTIRISH		
Salimov B.T., Salimov B.B.	Kichik va o'rta biznesni innovasion rivojlantirish	81
Yusupov M.S., Ismoilova G.T.	Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash tizimini rivojlantirish mexanizmlari	86
Salimov Sh.B.	Kichik va o'rta biznesda innovasion faoliyatni rivojlantirish	103
TILSHUNOSLIK VA PEDAGOGIKA: ILM-FAN RIVOJLANTIRISH YULLARI, MUAMMOLAR, TAXLIL VA NATIJA		
Muhitdinova M.S.	Muqimiy ijodining yetakchi xususiyatlari	109
Kamalova M.N.	Модернизация системы языковой подготовки студентов неязыковых вузов Узбекистана	124
Xolmatova Sh.M.	Профессиональная компетенция в процессе преподавания русского языка как иностранного	131

МЕҲНАТ БОЗОРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ВА АҲОЛИ БАНДЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ ЙЎЛЛАРИ

Қосимов Азамат Абдукаримович

Тошкент давлат иқтисодий университет, PhD,

Аннотация. Ушбу мақолада мамлакатимизда меҳнат бозорининг шаклланиши ва ривожланиши, унинг ҳолати баён қилинган. Пандемия чекловлари сабабли юзага келган ишсизлик ва уни бартараф этиш ҳамда вазиятни юмшатиш бўйича амалга оширилган чора-тадбирлар таҳлил қилинган. Шунингдек, меҳнат бозорининг барқарорлигини таъминлаш борасида олиб борилаётган ислохотлар ёритилган. Халқаро тажрибалар ўрганилиб, аҳолининг бандлигини таъминлаш борасидаги муаммолар кўрсатилган ва уларни бартараф этиш йўналишлари таклиф этилган.

Таянч сўзлар: меҳнат, меҳнат бозори, ишсизлик, аҳоли бандлиги, демографик омиллар, демографик ўзгаришлар.

Annotation. This article describes the formation and development of the labor market in our country, its state. Unemployment caused by the pandemic restrictions and the measures taken to eliminate it and mitigate the situation were analyzed. It also covers the ongoing reforms to ensure the stability of the labor market. International experience was studied, the problems of employment were identified and directions for their solution were suggested.

Keywords: labor market, unemployment, employment, demographic factors, demographic changes.

Кириш

Бугунги пандемия ва ижтимоий-иқтисодий жараёнларнинг таҳликали шароитида дунёнинг кўплаб мамлакатлари қаторида мамлакатимизда ҳам аҳолини ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш, уларнинг иш билан бандлигини таъминлаш ва турмуш даражасини яхшилаш долзабр масалалардан бири бўлиб қолмоқда.

2020 йилдаги пандемияга қарши кўрилган чеклов ва бошқа чоралар натижасида мужудгв келган иқтисодий танглик (турғунлик, инқироз)ни юмшатиш мақсадида ҳукумат томонидан кўплаб чора-тадбирлар амалга оширилди. Жумладан, инқирозга қарши курашиш жамғармаси ташкил этилиб, унинг маблағлари соғлиқни сақлаш, ижтимоий инфратузилмалар, аҳоли ва корхоналарни молиявий қўллаб-қувватлашга йўналтирилди. Шунингдек, 500 мингдан ортиқ тадбиркор ва 8 миллиондан ортиқ фуқаролар учун 34 триллион сўмга яқин имтиёзлар берилди, ижтимоий нафақалар, моддий ёрдам ва бандликни оширишга 2,6 триллион сўм қўшимча маблағ ажратилди.

Бундан ташқари, аҳоли бандлигини таъминлаш, айниқса ўзини ўзи банд қилиш механизмини кенг жорий этиш ва унинг ривожланишини қўллаб-қувватлашга доир ислохотлар амалга оширилмоқда, қонунчилик базаси

такомиллаштирилмоқда. Жумладан, аҳоли бандлиги соҳасидаги муносабатларни тартибга солиш мақсадида 2020 йилнинг 20 октябрида Ўзбекистон Республикасининг “Аҳоли бандлиги тўғрисида”ги ЎРҚ-642-сонли қонуни қабул қилинди [1].

Ушбу ҳужжат билан аҳолини иш билан таъминлашга оид қатор масалалар Қонун даражасида белгиланди. Жумладан:

- аҳоли бандлигини рағбатлантириш ва тадбиркорликка жалб этиш учун субсидия, грант ва кредитлар ажратиш;
- ҳар йили иш ўринларини ташкил этишга доир давлат бюртмасини шакллантириш;
- маҳаллий меҳнат органлари томонидан иш қидираётган ва ишсиз шахсларга кўрсатиладиган хизматлар турлари;
- иш қидираётган шахсларни маҳаллий меҳнат органлари томонидан рўйхатга олиш ва ҳисобдан чиқариш тартиби;
- “Ягона миллий меҳнат тизими” идоралараро дастурий-аппарат комплексини юритиш;
- меҳнат стажини электрон тарзда ҳисобга олиш.

Буларнинг барчаси аҳоли сони тобора ортиб бораётган Ўзбекистонда меҳнат бозорини шакллантириш, ривожлантириш, тартибга солиш, иш топиш ва ўзини ўзи банд қилиш жараёнларини соддалаштириш ҳамда уларни қўллаб-қувватлашга қаратилган ислохотларнинг бошланиши десак, муболаға бўлмайди.

Мавзуга оид адабиётларнинг танқидий таҳлили

Умуман олганда, меҳнат бозорининг иқтисодий функцияси - бу меҳнатни оқилона жалб қилиш, тақсимлаш, тартибга солиш ва ундан фойдаланишдан иборатдир [2].

Меҳнат бозорида иш кучига талаб ва таклифга аҳоли сони, унинг жинс ва ёш бўйича таркиби, туғилиш даражаси, яъни демографик омиллар алоҳида ўрин тутаяди. Хусусан, демографик омилларнинг иш билан бандликка таъсирининг бир неча омилларини ажратиш кўрсатиш мумкин [3]:

биринчидан, аҳолининг ўсиши турмуш кечириш учун янги ҳудудларни излашга мажбур қилади;

иккинчидан, аҳолининг зичлигига боғлиқ равишда табиатга турли демографик босим кузатилади: ишлаб чиқаришга табиий ресурсларни жалб этиш ва уларни истеъмол қилиш кўпаяди, атроф муҳит ифлослантирилади.

Демографик омилнинг ўзгариб бориши глобал муаммо бўлиб, у кўп жиҳатдан жамиятнинг ҳолати ва ривожланишини белгилайди. ХХІ аср бошида жаҳондаги демографик хусусиятларнинг энг асосийси – туғилишнинг камайиши ва аҳолининг қаришидир. Бу, айниқса, саноати ривожланган давлатларда яққол кўзга ташланмоқда. Умуман, бутун дунёда аҳоли тез қарияпти ва бу соғлиқни сақлаш ва пенсия органлари, шунингдек, давлатнинг ижтимоий соҳа учун харажатларига жиддий таъсир кўрсатмоқда [4].

Бундан ташқари, меҳнат бозорига таъсир қилувчи қуйидаги омилларни ҳам келтириб этиш лозим [5]:

- миллий иқтисодиётнинг умумий ҳолати;
- иш ҳақининг ўсиши;
- айрим касблар учун устуворлик ёки аксинча, ҳар қандай касб обрўсининг пасайиши;
- мамлакатдаги демографик вазиятнинг ўзгариши;
- аҳолининг бўш вақтларини ўтказиш соҳасидаги ўзгаришлар.

Меҳнат бозори инфратузилмаси шаклланиши ва ривожланишининг муҳим шарт-шароити, воситаси бўлиб, унинг субъектлари ўртасидаги алоқаларни таъминловчи меҳнат бозори ахборот тизимини шакллантириш ҳисобланади [6]. Шу боис, ахборот максимал даражада ҳаққоний ҳамда меҳнат бозорида тадқиқотлар ўтказиш учун етарлича тўлиқ бўлиши, унда содир бўлаётган жараёнларни жамланган ҳолда акс эттириши, у нафақат ишчи кучи бозорининг аҳолини таърифлаши, балки тадқиқ этилаётган жараёнларни прогнозлаш учун замин бўлиб, меҳнат бозори соҳасидаги аҳволни янада яхшилашга қаратилган чора-тадбирларни амалга ошириш натижасида содир бўладиган ўзгаришларни мустаҳкамлаши лозим [7].

Меҳнат бозори инфратузилмаси ривожланиши унинг тизимидаги барча аҳолини иш билан бандликка кўмаклашувчи тузилмалар фаолиятларининг самарадорлигига боғлиқдир [8].

Тадқиқот методологияси

Тадқиқотда иқтисодий, статистик, қиёсий таҳлил, мантикий фикрлаш каби усуллардан фойдаланилди. Шунингдек, маҳаллий ва хорижий олимларнинг ушбу мавзуга оид чоп этилган илмий ишларидан ҳамда Ўзбекистон Республикаси статистика қўмитаси ҳамда Бандлик ва меҳнат муносабатлари вазирлигининг расмий статистика маълумотларидан фойдаланилди.

Таҳлил ва натижалар

Ишсизликнинг энг юқори кўрсаткичи қайт этилган пандимия даврида Ўзбекистонда аҳоли бандлигини сақлаб қолиш ва ишсизлик даражасини камайтиришга қаратилган чоралар кўрилди [9]. Жумладан:

коронавирус инфекцияси билан зарарланиши ёки зарарланган деб гумон қилиниши муносабати билан карантинга жойлаштирилган ота-оналар (улар ўрнини босувчи шахслар, васийлар, ҳомийлар), шунингдек, уларнинг 14 ёшгача бўлган боласини парвариш қилаётган шахсларга ўртача ойлик иш ҳақининг 100 фоизи миқдорида вақтинча меҳнатга қобилиятсизлик нафақаси тўланиши белгиланди;

коронавирус инфекцияси билан зарарланган ёки карантинга жойлаштирилган, шунингдек, 14 ёшга тўлмаган боланинг ота-онаси (унинг ўрнини босувчи шахслар, васийлар, ҳомийлар) бўлган ходимлар билан меҳнат шартномаларини иш берувчининг ташаббуси билан бекор қилиш тақиқланди;

давлат бюджетидан молиялаштириладиган ва ўз фаолиятини тўхтатган мактабгача, умумий ўрта, ўрта махсус ва олий таълим муассасалари, спорт ва маданият муассасалари (1,04 млн. нафар) ходимларининг иш ҳақларини ўз вақтида тўлаб берилиши таъминланиши белгиланди;

бундан ташқари, ходимга тўланадиган, жисмоний шахслардан олинадиган даромад солиғига тортилмайдиган моддий ёрдам суммаси меҳнатга ҳақ тўлаш энг кам миқдорининг 4,22 бараваридан 7,5 бараваригача оширилди;

аҳолига вақтинча меҳнатга қобилиятсизлик тўғрисидаги ҳужжатларни тақдим этишнинг соддалаштирилган тизими жорий этилди;

мактабгача таълим ташкилотлари ва умумтаълим мактабларнинг фаолияти тўхтатилган даврда мактабгача таълим ташкилотлари тарбияланувчилари ва умумтаълим мактаблари бошланғич синфлари ўқувчиларининг ота-оналарига (улар ўрнини босувчи шахсларга, васийларга, ҳомийларга) йиллик таътилдан фойдаланиш графигидан қатъи назар, (шу жумладан, 6 ойдан кам ишлаганларга) йиллик таътил тақдим этилди;

иш берувчилар ходимларни, айниқса ҳомиладор аёллар, кексалар, имконияти чекланган ҳамда сурункали касалликка чалинган шахсларни, уларнинг розилиги билан, масофадан туриб ишлаш усулига, қулай иш графигига ёки уйдан туриб ишлашга ўтказишлари мумкинлиги белгиланди;

тиббиёт, санитария-эпидемиологик ва бошқа ходимлар коронавирус инфекцияси тарқалишига қарши курашиш тадбирларига жалб қилинадиган даврда уларнинг ойлик лавозим маошига 6 фоиз миқдорида ҳар кунлик қўшимча тўловлар жорий қилинди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Олий Мажлисга йўллаган мурожаатномасида 2021 йилнинг устувор йўналишлари белгилаб берилди (Figure 1).

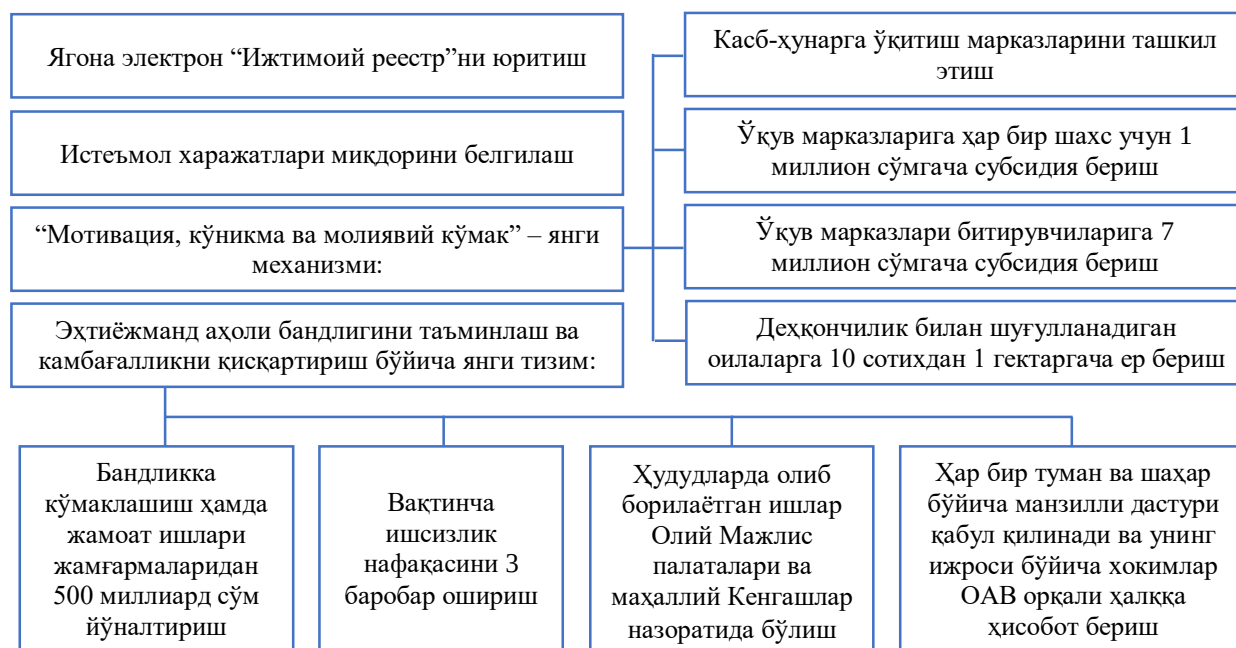

Figure 1. Ўзбекистонда камбағалликни қисқартириш борасида комплекс ёндашув ва ностандарт усуллар³³

Таҳлилларга кўра, бугунги кунда Ўзбекистонда меҳнат ресурслари сони қарийб 19,2 млн. нафарни ташкил этади. Бу жами аҳолининг 55,9 фоизига тенг. Меҳнат ресурсларининг 8,7 млн. нафарини ёки 45,3 фоизини 16-29 ёшдаги аҳоли ташкил этади. Агар мамлакатда ишсизлик даражаси жами меҳнат ресурсларига нисбатан 10,5 фоизни ташкил этса, бунинг катта қисми айнан ёшлар ҳиссасига тўғри келади.

Дарҳақиқат, ёшларни иш билан таъминлашда уларнинг иқтисодий мустақилликка эришишлари ва ҳаётда ўз ўринларини топиб кетишларида кичик бизнес ва тадбиркорлик соҳасининг ривожланишии энг асосий омил ва манба бўлиб хизмат қилади. Шу боис, ҳукумат томонидан ёшларни иш билан таъминлаш ва меҳнат бозорида рақобатбардошли қилиб тайёрлашга катта эътибор қаратмоқда. Жумладан, республикада 230 мингга яқин ёш тадбиркор ва фермерлар, мохир ҳунармандлар фаолият олиб бормоқда. Уларнинг сафи янада кенгайиши учун давлат томонидан зарур шарт-шароитлар яратиб берилмоқда.

Биргина “Ёшлар-келажагимиз” дастури доирасида ёш авлод вакиллариининг 8 мингга яқин бизнес лойиҳасига 1 триллион 630 миллиард сўмдан зиёд имтиёзли кредит маблағлари ажратилди, натижада 40 мингга яқин янги иш ўрни ташкил этилди.

Шунингдек, аҳолини тадбиркорлик фаолиятига янада кенг жалб қилиш ва қонуний меҳнат фаолиятини амалга ошириш учун қўшимча шарт-шароитларни яратиш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 8 июнда “Тадбиркорлик фаолияти ва ўзини ўзи банд қилишни давлат томонидан тартибга солишни соддалаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-4742-сонли қарори қабул қилинди.

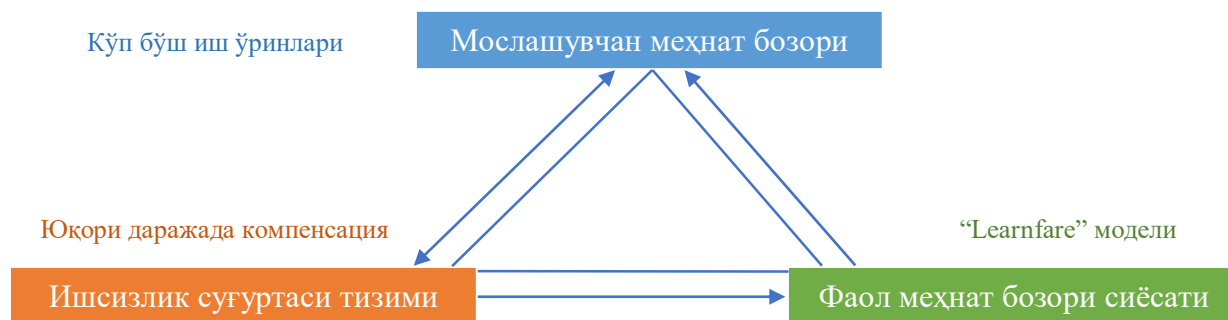
Мазкур қарор билан “Ўзини ўзи банд қиладиган шахслар учун фаолият (ишлар, хизматлар) турлари” рўйхати тасдиқланди. Бу рўйхатга жами 68 турдаги иш ва хизматлар киритилган бўлиб, уларга бир қатор қулайликлар ва имтиёзлар берилди ҳамда уларнинг фаолиятини масофадан туриб рўйхатга олиш учун мобил илова ишлаб чиқилди. Жумладан, аввал ўзини ўзи банд қилган шахслар томонидан 1 йиллик стаж учун 1 млн. сўм тўланган бўлса, энди 2020 йил учун атиги 111,5 минг сўм тўлов тўланди ҳамда 1 йиллик меҳнат стажига эга бўлинди.

Ривожланган давлатлар тажрибаси тадбиркорлик миллий иқтисодиётни модернизация ва диверсификация қилишда, уни барқарор суръатлар билан ривожлантиришни таъминлашда, техник ҳамда технологик қайта жиҳозлаш, янги турдаги маҳсулотларни ўзлаштиришда ўта муҳим рол ўйнашидан, ички бозорни зарур товар ва хизматлар билан тўлдиришнинг асосий манбайи эканлигидан яққол далолат беради. Ўзбекистон учун хусусий тадбиркорликнинг меҳнатга лаёқатли аҳолини иш билан таъминлаш ёки ўзини ўзи банд қилиш, унинг даромадини ошишидаги аҳамияти, айниқса, муҳимдир.

³³ Президентнинг мурожаатномаси: 2021 йилнинг устувор йўналишлари. –Т.: “Тараққиёт стратегияси”, 2020. – 7-8 б.

Шу ўринда, меҳнат бозори шаклланиши ва ривожланишида Европа мамлакатларининг тажрибалари ҳақида гапирганда, хусусан Дания меҳнат бозори сиёсатини кўриб чиқиш мақсадга мувофиқ бўлади.

1994 йилдан бошлаб, Данияда меҳнат бозори сиёсати меҳнат бозорининг фаол дастурларига янада фаолроқ ва мослашувчан ёндашувни, шунингдек ишсизликка қарши курашни бошқа мақсадларнинг бажарилиши билан таътил схемалари ва иш жойларини алмашиш орқали бирлаштириш концепциясини ўз ичига олган ҳолда қайта кўриб чиқилган. Дания моделидаги муваффақиятнинг бир қисмини иш муносабатларининг эгилувчанлиги (ишчи кучи ва иш айланмасининг юқори даражаси), ходимларнинг иқтисодий ва ижтимоий таъминланиши (ишсизлик бўйича нафақанинг саҳий тизими билан тасвирланган) ўзига хос комбинацияси билан боғлаш мумкин. Шунингдек, меҳнат бозорининг янги фаоллаштириш сиёсати (ишсизларнинг малакасини оширади ва шу тариқа иқтисодиётнинг ўзгаришини қўллаб-қувватлайди) - Дания “Олтин учбурчаги” нинг уч бурчагини ташкил этувчи элементлардан иборат [10] (2-расм).

2-расм. Дания “Олтин учбурчаги”

Албатта, меҳнат бозорининг барқарорлигини таъминлашда асосий омиллардан бири бу мамлакатда фаол меҳнат бозори сиёсати юритишдир. Шунингдек, ривожланган мамлакатлар тажрибаларига кўра, ишсизлик суғуртаси тизимини ташкил этиш ҳам бир томондан ишчини ишлаган давридаги улиши ҳисобидан ишсиз қолган вақтида молиялаштиришнинг яхши усули ҳисобланади. Аммо, бунда меҳнат бозорида ҳам кўплаб иш ўринларини яратиш, компенсациялар миқдорини ошириш ва уни тўлаш тизимини такомиллаштириш асосида мослашувчан меҳнат бозорини шакллантириш лозим бўлади.

Тадқиқот натижаларининг муҳокамаси

Тадқиқотдан келиб чиқиб шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, мамлакатда меҳнат бозори шаклланиши, унинг мослашувчанлигини ошириш ва янада ривожлантириш бўйича қатор ислохотлар амалга оширилиб, соҳадаги муаммоларни ўрганиш ва уларни ечиш бўйича илмий тадқиқот ишлари амалга оширилмоқда. Лекин, бу етарли даражада эмас, балки, соҳада бир қатор муаммолар мавжуд:

рақамли иқтисодиёт шароитида янги касбларга тайёрлаш ва ходимлар малакасини ошириш тизимини такомиллаштириш лозим;

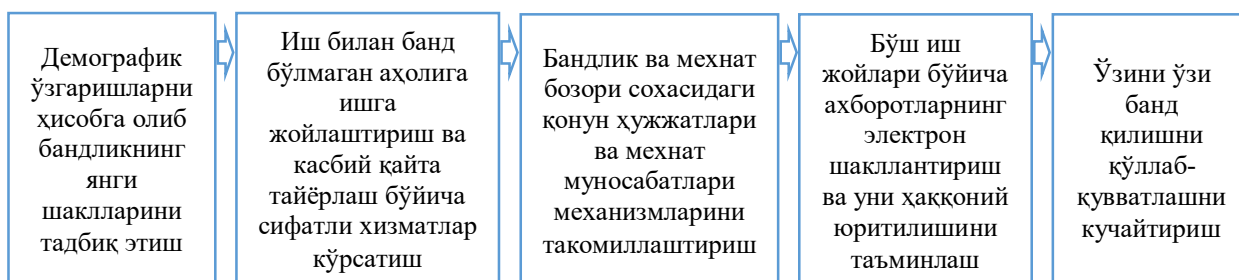
уюлмаган ёшлар, ишга жойлашишга муҳтож аҳоли ва ишсизларни бир марталик ёки вақтинчалик иш билан таъминлаш самарадорлигини ошириш муаммолари ечимлари фақат назарияда мавжуд, амалда эса бунга етарли даражада эътибор қаратилмайди;

ўрта ва ўрта махсус маълумотга эга бўлган ишсизларни қисқа муддатларда меҳнат бозорида талаб юқори бўлган анъанавий ва замонавий ишчи касбларга қайта тайёрлаш тизими талаб даражасида эмас;

аҳолининг норасмий иш билан бандлигини камайтиришнинг институционал асосларини такомиллаштириш ўрнига буйрократик ва молиявий чоралар билан курашишга асосланган;

меҳнат миграциясини давлат томонидан тартибга солишнинг самарали механизминини тадқиқ этиш лозим ва бошқалар.

Меҳнат бозоридаги ҳолатни яхшилаш ва ишсизликни камайтириш борасида ҳамда юқоридаги каби муаммоларни бартараф этиш мақсадида аҳоли бандлигини таъминлаш жараёнларини такомиллаштириш механизминини таклиф этамиз (3-расм).

3-расм. Аҳоли бандлигини таъминлашни такомиллаштириш механизми³⁴

Ушбу механизм аҳоли бандлигини таъминлаш жараёнини такомиллаштиришда демографик ўзгаришларни ҳисобга олиш асосида янги иш ўринларини кўпайтиришни, ишга жойлаштириш ва касбий қайта тайёрлаш бўйича сифатли хизматлар кўрсатишни, қонун ҳужжатлари ва меҳнат муносабатлари механизмларини такомиллаштиришни, бўш иш жойлари бўйича ахборотларнинг электрон шакллантириш ва уни ҳаққоний юритилишини таъминлашни ҳамда ўзини ўзи банд қилишни янада қўллаб-қувватлашни тадбиқ этишга қаратилган.

Хулоса ва таклифлар

Меҳнат бозорини шакллантириш, уни янада ривожлантириш, ишсизликни камайтириш ва аҳоли бандлигини барқарорлаштиришни таъминлашда қуйидаги йўналишларга эътибор қаратиш лозим:

³⁴ Муаллифлар ишланмаси.

аҳоли жойлашуви асосида ҳар бир ҳудуд хусусиятларини аниқлаш ва ушбу йўналишда амалга оширилаётган чора-тадбирларнинг устуворлигини таъминлаш; демографик ўзгаришларга паралел равишда иш ўринларини яратиш, айниқса ўрта ва ўрта махсус маълумотли аҳоли учун иш ўринларини кўпайтириш лозим;

тадбиркорлик муҳитини яхшилаш, инвестицион жозибадорликни ошириш ва чет эл инвестерларига янада кенг имкониятлар яратиш асосида қўшимча иш ўринларини кўпайтириш талабини кўчайтиришга эътироб қаратиш зарур;

меҳнат бозорида талаб юқори бўлган анъанавий ва замонавий касбларга қайта тайёрлаш тизимини такомиллаштириш лозим;

иш билан бандликнинг ностандарт шакллари тадбиқ этиш керак;

рақамли иқтисодиёт шароитида аҳолини иш билан таъминлаш ва янги иш ўринларини яратиш дастурларини такомиллаштириш бўйича амалий тавсиялар ишлаб чиқиш зарур;

меҳнат миграциясини давлат томонидан тартибга солишнинг самарали механизминини тадбиқ этиш керак;

ишсизлик суғуртаси тизимини ташкил этиш механизминини ишлаб чиқиш ва ташкил этиш лозим.

Хулоса қилиб айтганда, меҳнат бозорини ташкил этиш ва ривожлантириш орқали аҳоли бандлиги ҳамда унинг ҳаёти фаровонлигининг доимий яхшиланишини таъминлаш, турли қатламларнинг таълим, маданият, касб малакаси, даромадлари жиҳатидан кескин тафовутларига барҳам бериш, инсонларга муносиб турмуш шароитларини яратиш ҳисобланади. Шунингдек, фаол меҳнат бозори сиёсати - соҳадаги ислохотларнинг мазмун-моҳияти, аввало, ушбу ўзгаришлар марказида турган инсон, унинг шахси ва камолотига қаратилган. Шу боис, фуқаролар фаровонлигини ошириш, уларнинг ҳаёт тарзини яхшилаш, президентимиз илгари сурган “Ислохот ислохот учун эмас, аввало, инсон ва унинг манфаатларини таъминлаш учун” деган тамойилни ҳаётга изчил татбиқ этиш мақсадга мувофиқ бўлади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикасининг “Аҳоли бандлиги тўғрисида”ги ЎРҚ-642-сон Қонуни. 20.10.2020 й. www.lex.uz

2. Korzhova D.A. Features of the formation of the labor market // "First independent scientific bulletin", Vol.-1. 2015 – 89 p.

3. Yakovets Yu.V. Globalization and interaction of civilizations. - М.: Economics. 2003, – 90 p.

4. Абдурахмонова Г.Қ. Кичик бизнесда бандлик. Монография. -Т .: ТДИУ, 2013. - 47 б.

5. Стыцук Р.Ю. Методологические подходы к повышению уровня конкурентоспособности российских организаций на национальном и глобальном рынках // Российское предпринимательство. Том 22. 2014 - 183-191 с.

6. Арабов Н.У. Меҳнат бозори инфратузилмасининг самарадорлиги ва прогнозини ошириш учун таҳлилий ва ахборот базасини такомиллаштириш //

"Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар" илмий электрон журнали. 2017, 5 - жилд. - 2 б.

7. Умарова М.А. Ўзбекистон Республикаси меҳнат бозорини статистик прогнозлашнинг услубий асослари. -Т.: Инновацион ривожланиш нашриёти. 2019. - 22 б.

8. Холмоминов Ш.Р. ва бошқ. Меҳнат бозорининг ривожланишини таҳлил қилиш. Монография. - Т.: "Фан ва технология". 2016. - 24 б.

9. Юнусов Ф. СОВИД-19 пандемияси ва глобал иқтисодий инқирозга қарши кураш: Ўзбекистон стратегияси. - Т.: "Ривожланиш стратегияси". 2020. - 7-8 б.

10. Madsen P.K. "Flexicurity through labour market policies and institutions in Denmark" in P. Auer and S. Cazes (eds.), Employment Stability in an age of flexibility; Evidence from industrialized countries, ILO: Geneva. – 2003.

11. www.stat.uz

12. www.mehnat.uz